

PRAEFATIO.

Cum ante hos quadraginta annos huic opusculo locus p. 1214. inter scriptores aevi Salici dandus esset, G. H. Pertz b. m., eo maxime permotus, quod nullus antiquus codex huius libelli ad nostra tempora pervenit, ac quibusdam aliis levissimis rationibus adductus, hoc carmen non saec. XI, sed a falsario quodam demum saec. XV. vel saec. XVI in. compositum ideoque indignum esse, quod huic collectioni insereretur, nimis temere contendit¹. Quam sententiam quidem, simulac eam compertam habuit, H. Floto² impugnavit, attamen ea aliquanto tempore invaluit, donec eam G. Waitz b. m. refellit ac revicit³. Tunc quidem omnes fere ei adstipulati sunt⁴, solus R. Koepke Pertzii opinionem defendere conatus est⁵, quem G. Waitz⁶ et A. Pannenburg⁷ argumentis evidentissimis ita confutaverunt, ut iam nemo dubitaret, quin a poeta saeculi XI. hoc carmen compositum sit⁸. Quod cum iam constet, facile intelligitur carmen hieme a. 1075/76. conscriptum esse, cum auctor extremis versibus regem hortetur, ut Saxonum, qui ei a. 1075, Oct. 25. se dediderant, iam misereatur. Quod scribere non potuisset, si novae rebellionis a. 1076, Mart. Apr. exortae iam gnarus fuisset⁹.

1) 'Archiv' X, p. 75—86. Conradum Celtem huius criminis arguit, quod is carmen Ligurini, supposititium tunc habitum, composuisse credebatur. Sed et hoc vere saec. XII. conditum esse iam apud omnes constat.
 2) 'Kaiser Heinrich IV.' (1856) II, p. 427—432. 3) 'Nachrichten v. d. Georg-Augusts Univ.' 1857. p. 13—38. 4) W. Wattenbach, 'GQ.' ed. 2. p. 318; E. Dümmler, 'Litt. Centralblatt' 1869. p. 728; W. de Giesebrecht, 'D. KZ.' III (1868), p. 1016 sq., qui tamen in dubio posuit, annon quidam loci (I, 198. II, 122—124) postea carmini inserti sint; sed cf. Wattenbach l. l. ed. 5. II, p. 81, n. 1. 5) 'Ottonische Studien' II, p. 278 sqq. 6) 'Das Carmen de bello Saxonico oder Gesta Heinrichi IV.' in 'Abhandlungen d. Kgl. Ges. d. Wiss. zu Göttingen' XV. et separatim editum Göttingen 1870. 4°. 7) Ibid. p. 78—86. 8) Cf. Wattenbach, 'Heidelberger Jahrbücher' 1871. p. 259 sqq.; Lindner, 'Hist. Zeitschrift' XXVII, p. 454 sqq.; Dümmler, 'Litt. Centralblatt' 1870. p. 1030. 9) Cf. A. Edel, 'Forschungen' XXVI, p. 584.

Iam dehinc viri docti indagare conati sunt, quis auctor carminis fuerit, et diversas hac de re sententias proposuerunt. Atque paucis monuisse sufficit Goldastum¹ primo Rupertum praepositum Goslariensem, a. 1075—1102. episcopum Bambergensem, postea² vero sententia mutata Rulandum quendam, quem 'pro Henrico IV. scripsisse in rerum gestarum monumentis legerat', pro auctore habuisse. Aliam coniecturam nostris temporibus primus W. de Giesebrecht³ proposuit, Lambertum videlicet Hersfeldensem, celeberrimum annalium scriptorem, * ipsum carmen composuisse, quia is se carmen quoddam heroico metro conscripsisse in prologo historiae Hersfeldensis⁴ dicit. Cui adstipulatus Th. Lindner⁵ hoc iam fere pro certo habuit, sed contradicentibus G. Waitz⁶ et I. A. Lefarth⁷, postea ipse sententiam mutavit⁸. Nuper quidem A. Pannenburg⁹, quod W. de Giesebrecht cautissime coniecit, demonstrare atque argumentis confirmare conatus est Lambertum fuisse auctorem carminis, at mox A. Edel¹⁰ gravissimis rationibus nisus hoc refellit ac redarguit. Ostendit enim sermonem carminis non ita similem esse Lamberti, ut Pannenburg censuerat, plerosque locos ab hoc allatos, ut opinionem suam probaret, aut perparvi aut nullius momenti esse¹¹; poetae orationem plenam ac refertam esse dictis Vergilianis, apud Lambertum aliorum quidem antiquorum auctorum multos locos, sed nullum Vergilii inveniri. Tum docuit, quod et alii iam opinati sunt, vero propius ac probabilius esse, quantum cognoscere licet, historiam Hersfeldensem iam a. 1074 (aut 1075) conscriptam esse¹², cum carmen hieme a. 1075/76 compositum esse viderimus, Lamberti igitur opus metro heroico editum, quod in prologo historiae commemorat, hoc carmen non haberi posse, illo potius res gestas monasterii Hersfeldensis narra-

* p. 1215.

1) *Apologia pro Heinrico IV.* p. 20. 2) *Ibid. prol.* p. 14 sq.
 3) 'D. KZ.' III (1868), p. 1017. 4) SS. V, p. 137: Scribere disposui . . . quae olim me contigit super statu monasterii nostri vel legisse vel a probatissimis viris audisse, quaeque etiam ipse expertus sum. Ad hoc me accendunt studia rerum moderno tempore gestarum, quamquam sciam me ad has describendas minus idoneum. Quas tamen plerasque pro opibus ingenioli mei heroico metro strictim comprehendi. Sed quoniam relata ab aliis, ab aliis refelluntur, et in versibus plura falsa pro veris scripsisse accusor etc. 5) 'Anno II. der Heilige' (Lipsiae 1869) p. 3 sqq. 6) *Carmen* p. 41. 7) 'Lambert v. Hersfeld' (Düsseldorf 1871) p. 8 sqq. 8) 'Hist. Zeitschrift' XXVII, p. 455. 9) 'Forschungen' XXV, p. 409—448. 10) 'Forschungen' XXVI, p. 531—597. 11) Hoc ut iterum demonstraret, ingentem operam dedit W. Gundlach, 'Wer ist der Verfasser des Carmen de bello Saxonico' (Innsbruck 1887) p. 60—120. 12) Cf. etiam Lefarth l. l. p. 18 sq.; Waitz, SS. V, p. 136.

tas fuisse, ut ex verbis Lamberti supra (p. VI, n. 4) allatis, non satis quidem perspicuis, apparere videtur. Deinde etiam probavit inter poetae et Lamberti rerum gestarum relationem nullam aliam rationem intercedere nisi duorum auctorum eadem narrantium, multa ab utroque diverso modo relata esse. Denique nullo modo credi posse eundem auctorem carmine regem ingentibus laudibus extulisse, paulo post¹ eundem infestissimo animo obiurgasse ac conviciatum esse; quae coniectata sint, ut Lambertus a. 1076. sententiam de rege immutasse atque invertisse crederetur, nullius esse momenti.

Iam etiam alii aliam sententiam de auctore carminis proposuerunt. G. Waitz², cuius animum A. Pannenberg ad hoc ipse adverterat, monuit miram quandam similitudinem orationis deprehendi inter carmen et Vitam Henrici IV, utriusque operis auctorem eiusdem indolis, aequae Henrici IV. regis studiosissimum fuisse. Unde coniecit forsitan³ ab eodem clerico utrumque librum compositum esse. Et hoc verum certumque esse nuper W. Gundlach⁴ demonstrasse sibi visus est. Quin etiam, hoc non contentus, quis fuerit auctor et carminis et Vitae, certissime se ostendisse sibi persuasit. W. Wattenbach⁵ optimo iure censuerat auctorem carminis non monachum, intra moenia coenobii latitantem, sed clericum quendam cancellariae regis aut cuiusdam principis addictum, in schola quadam *tempore Hein-^{* p. 1216.}rici III. florente eruditum, fuisse. Iam hinc Gundlach, quin auctor cancellariae regiae adscriptus fuerit, haud dubius, cum operam daret, ut 'dictatorem' quendam multa diplomata et epistolas Henrici IV. dictasse ostenderet, facile sibi persuasit hunc et carmen et Vitam Henrici composuisse. Ac ne viri tam egregii, tam optime meriti, nomen

1) Iam in hist. Hersveld. animum regi infensum, Annonis studiosissimum Lambertus prodit, SS. V, p. 141: Henricus, cum ad maturam venisset aetatem, relicto episcopo, secundum propriam vixit voluntatem, promittensque Karolum Magnum suo seculo sese repraesentaturum, Roboam se repraesentavit. . . . Palatium perditis moribus plenum erat. Vae enim tibi terra, cuius rex puer est! Cf. et prologum, ib. p. 137, ubi praedones bonorum abbatiae increpat. Etiam si igitur cum Pannenberg censere vis historiam demum a. 1076. compositam esse, paucis mensibus vel paucis diebus post carmen editum Lambertum mentem animumque immutasse staves, si hunc auctorem carminis habes. Quod credat Iudaeus Apella! 2) Carmen p. 42 sqq. 3) Cautè addidit: 'Doch ist auch dies eine Vermuthung, der nicht mehr Werth beigelegt werden soll, als eine solche überhaupt in Anspruch nehmen darf'. 4) 'Ein Dictator aus der Kanzlei Kaiser Heinrichs IV.' (Innsbruck 1884) p. 107—127. 147—166. 172—190. 5) 'Heidelberger Jahrb.' 1869. p. 588. 1871. p. 261.

nesciremus, statuit Gotscalcum praepositum S. Mariae Aquisgranensis, quem in Germania inferiore natum, in cancellaria archiepiscopi Bremensis eruditum esse coniecit, illum dictatorem et auctorem utriusque libelli fuisse. Haec tam certo demonstrasse sibi visus est, ut, cum E. Steindorff¹ et alii² ea in dubium vocarent, libellum haud tenuem ederet, quo haec omnia defenderet³. At tantum abest, ut ea vera comprobaverit, ut nihil eorum evici posse ostenderit. Omitamus quaerere, num vere octoginta tria diplomata Heinrichi IV. ab eodem viro dictata sint, ut Gundlach censet, sed iam nequiquam comprobatum est sex Heinrichi IV. epistolas maximi momenti ab eodem dictatore scriptas esse, nihil certi allatum est, quo Gotscalcum hunc dictatorem fuisse ostendatur. Minime denique constat aut carmen aut Vitam Heinrichi ab illo dictatore composita esse, nec etiam utrumque opusculum eiusdem auctoris esse evictum est⁴.

Hoc sane apparet, orationem Lamberti et carminis et Vitae simillimam esse, sed propinquiores indole sunt inter se Lambertus et auctor Vitae, hic et poeta quam Lambertus et poeta. In hoc nihil ingenii Lambertini deprehendo, immo longe inferioris indolis poeta evadit. Sane quidem bene eruditus erat bonoque fructu poetas auctoresque Romanos lectitarat, etiam satis leves politosque versus condidit, sed hoc multo cum labore et sudore effecisse videtur. Non paucos versus iterat, acsi impotens eadem aliis verbis exprimendi, multos dimidios ac paene integros versus a Vergilio excepit⁵, medias ac ultimas multorum versuum syllabas

1) 'Götting. gel. Anzeigen' 1885. p. 716—740. 2) W. Arndt, 'Litt. Centralblatt' 1886. p. 979 sq.; W. Diekamp, 'Mittheilungen d. Inst. f. östr. Gesch.' VI, p. 641 sqq. 3) Quem supra p. VI, n. 11 attuli. 4) Quaedam, ut haec somnia refellam, alio loco afferam. Hoc loco unam, singularem sane, rationem, qua Gundlach nititur, lectoribus propono: Lambertus in hist. Hersfeld., SS. V. p. 140, haec dicit: imperatores suorum secum habent praecones meritorum, experientia, ut ita dicam, vernacula eis scribenda dictante et falsas opiniones, veritate astipulante, longius propellente. Hunc locum Gundlach certum testimonium habet auctorem carminis cancellariae regis addictum fuisse! Praeco meritorum Heinrichi IV. fuit auctor carminis, ergo Lambertum hunc in mente habuisse, cum ista scriberet, constat! Omitto, quod supra monui, neminem scire, an historia Hersfeldensis post carmen scripta sit. Quis autem, rogo, sanae mentis credet Lambertum hunc virum, qui summis regem laudibus extollit, in eodem libro veritatis studiosum laudasse, quo ipse acriter procul dubio in regem, alterum Roboam, agrorum Hersfeldensium vastatorem, invectus erat? Immo nequiquam constat, nec quidquam allatum est, quo comprobetur Lambertum hoc carmen legisse. Talia sunt argumenta, quibus hae coniecturae nituntur. 5) Quod iam Soupherus, primus carminis editor, vidit, qui in prologo: in plerisque

consonas reddidit, annominatione tinnituque verborum iterum iterumque repetitorum more huic saeculo consueto delectatus¹. At Lambertus, quo nemo scriptorum medii aevi facilius, elegantius, promptius sermone Latino usus est, talem ornatum ac morem scriptorum sui saeculi orationem syllabis consonis exornandi sprevit. Hoc propinquior oratione et sermonis ornatu poetae est auctor Vitae Heinrichi IV, sed, etiamsi iure profiteberis nonnullis argumentis niti, quod G. Waitz coniecit, utriusque operis unum fuisse auctorem, tamen nequitquam concedes hoc esse evictum, immo animadvertes nonnulla esse argumenta aliquanti momenti, quae huic coniecturae obstant². Certe probabile est auctorem Vitae carmen legisse.

Oedipodi relinquamus quaerere, quis poeta fuerit. Con- p. 1217. stat eum in Germania superiore natum, aut Bawarum aut Suevum fuisse, cum ubique Poiarii, Poiemii (Poiemicus)³ scripserit⁴. Eum clericum, in curia regis moratum esse⁵, ipsi regi hoc carmen tradidisse verisimillimum est.

Libellus est panegyricus, in laudem et gloriam regis editus, in tres libros distinctus, quibus enarrantur quae a. 1073. usque ad a. 1075. inter regem et Saxones rebelles gesta sunt, donec hi a. 1075, Oct. 25. regi se dediderunt. Poetam omnia in regis favorem vertisse, quae ei minus prospere cesserunt vel gloriae eius detrahebant omnia omis- sisse, res a rege gestas in maius extulisse non mirum, immo par ac necesse est. Si haec et quae poetico colori danda sunt demis, res vere relatas, bene expositas, concitate descriptas esse negari non potest. Cum disertas et uberes relationes de rebellium Saxonum bello duorum virorum regi infestissimorum habeamus, maximi habendus est hic libellus, quo vir eruditus, qui a parte regis stetit, statim post bellum confectum easdem res exposuit, quo illorum relationes maxi-

enim locis, ait, Maronem foelicissime est aemulatus. Quod A. Pannenberg censuit, auctorem Poetam Saxonem imitatum esse, mihi non persuasit.

1) Cf. Gundlach, 'Dictator' p. 157. 2) Velut in Vita Heinrichi quidam versus Horatii et Lucani laudati sunt, sed nullum dictum Vergilianum in ea invenitur. Vide infra n. 4. 3) Hae nominum formae et in codice et in editione principe solae occurrunt, unde patet iam in codice vetusto, ex quo utrumque exemplar sumptum est, easdem ubique scriptas fuisse, ideoque concludendum est iam auctoris autographon easdem habuisse. Nam scribam quendam demum B in P in his nominibus mutasse non probabile est, neque unquam in codicibus Latinis hac ratione nominum formas mutatas esse reperi. 4) Idem probant nominum formae Godefridus (III, 79) et Tiedricus (III, 85). At in Vita Heinrichi IV. Bawari, Bawaria, Boemia ubique scriptum est; quod etiam prohibet, quominus huius auctorem carmen composuisse credamus. 5) Cf. Lefarth p. 17.

mam partem confirmantur, quaedam ad illas diiudicandas et discutiendas afferuntur, quaedam nova cognoscuntur. Iniustius quidam de hoc opusculo iudicasse videntur¹, qui, obliti se carmen panegyricum, non historiam prae oculis habere, ei culpaē dedere, quod parum novi rebus cognoscendis afferat².

Poeta dicit (II, 42—44) se alio loco expositurum esse, quibus artibus primates regni in conventu Gerstungensi (a. 1073, Oct. 20) inducti sint, ut Saxonibus contra regem favissent; quod num executus sit, ignoramus. Sed docemur hoc loco poetam multa comperta habuisse, quae in carmine tunc enarrare non aptum seu non utile duxit.

Editionis huius eadem subsidia fuere, quibus iam G. Waitz usus est³, videlicet:

1) *Codex bibliothecae Hamburgensis, Hist. imp. Rom. Germ. 4°. nr. 295, chart., 4°. min., variis libellis saec. XVI. et XVII. compactis constat, quorum primus fasciculus, 23 folia habens, pag. 1—39. medio saec. XVI. exaratum hoc carmen continet⁴. Hoc procul dubio ex eodem codice descriptum est, ex quo sumpta est*

2) *editio princeps, quam a. 1508. Argentorati⁵ in lucem dedit Gervasius Soupherus, hoc titulo praemisso: Henrici *p. 1218. quarti Ro. imperatoris bellum contra *Saxones Heroico carmine descriptum. Is dicit in prologo Io. Rechburgio Argentinensi dedicato: Transactis diebus in codicem vetustissimum, nobilissimorum etiam auctorum monumenta continentem, incidi, quo hoc elegans opusculum excerpsi, virtutem bellicam*

1) *Nihil iniustius quam quod Pertz dicit 'Archiv' X, p. 80: 'Es enthält Redensarten statt Thatachen'. Immo multas res gestas ac multa facta poeta narravit, sed pleraque uberius a Lamberto relata habemus. Sed etiam haud pauca in carmine leguntur, quae Lambertus aut non aut alio modo retulit, quae tamen Pertz praesumptione sua caecatus non vidit. Numquid poetae culpaē dandum est, quod Lambertus uberem et disertam belli Saxonici relationem conscripsit? Nullo iure Pertz ibidem praesumpsit oportuisse, ut poeta regi familiaris, secretorum primatum conscius fuerit; et si fuisset, tamen secreta in carmine panegyrico regi tradito non in publicum evulgasset.* 2) *Aequissimum iudicium, ut assolet, Wattenbach, 'GQ.' ed. 5. II, p. 80 sq., et Waitz, Carmen p. 41. fecerunt. R. Wagemann, 'Die Sachsenkriege Heinrichs IV.' (Diss. Celle 1882) p. 15 sqq.* 3) *Carmen p. 46—77. editio eius exstat.* 4) *Codex fuit olim Uffenbachii, postea Wolfii. Chartam eius corona signatam Strassburgensem esse monuit Pertz, 'Archiv' X, p. 86. Specimen scripturae vide ibidem.* 5) *Novis excussum typis id operis in lucem primus prodire fecit propriis impensis Honestus vir Ioannes Grüniger civis Argentinus. Anno salutis M. D. VIII. Nunc etiam bibliotheca regia Berolinensis exemplar huius libri possidet a. 1852. dono datum a Föringer b. m., quod olim fuit abbatiae Tegernseensis, ab hac emptum a. 1510.*

magnificaque Henrici Romanorum imperatoris eius nominis quarti gesta complectens. *Iam antea hunc codicem viderat Iacobus Wimpheling, qui in libro a. 1502. edito¹ dicit de Henrici IV. bello Saxonico: De quo bello pulchrum et elegans Poema heroicum a Germano quodam lucubratum est, quod in Bibliotheca Spirensi vidimus et legimus; unde discimus Soupherum ex bibliotheca Spirensi codicem nactum esse. Et editio et apographum Hamburgense sola quaedam menda habent, hoc autem aliquanto mendosius est, quamvis haud pauca etiam in 2 corrupta veris lectionibus in 1 servatis emendentur. Editio antiquam rationem scribendi bene ac melius quam 1 servasse videtur², sed et in 1 quaedam occurrunt, quae antiquo mori scribendi convenientia ex codice vetusto transsumpta videntur. Ideo plerumque verba ut in 2 expressa sunt scripsimus, quaedam etiam quae ex antiquo more scripta videbantur ex 1 recepimus³. His indiciis apparet codicem Spirenses vere vetustum, aut saec. XI. aut saec. XII. exaratum, sed eum autographum auctoris fuisse non probabile est, cum perpauca quidem menda et in 1 et in 2 inveniuntur⁴.*

Editionem principem recudi fecerunt⁵ Reuber, Veterum Scriptorum t. I, p. 202—216. (Francofurti 1584. Hanoviae 1589. 1619) et Goldast, Apologia pro Henrico IV. imp. (Hanoviae 1611) p. 20—39; quae in Reuberi collectionis editione nova cura Ioannis (Francofurti 1726) I, p. 283—302. recusa est. Reuber et Goldast quaedam menda sustulerunt, sed alia aut eorum aut typographorum errore irreperunt.

Codicem Hamburgensem praeter Georgium Waitz contulerunt G. H. Pertz et Ph. Jaffé, quorum schedis usi sumus. In eisdem R. Koepke b. m. multos versus Vergilii et Lucani adnotaverat, quos poeta imitatus est. Eisdem fere et alios A. Pannenberg editioni Waitzii subnotaverat, alios in laudato suo tractatu attulit. Ex his eos qui maioris momenti videbantur expressis verbis subnotavimus, alios levioris momenti in margine adscripsimus, alios, quos poetam imi-

1) *Epitome rerum Germanicarum f. 24. Hunc locum laudavit Waitz, Carmen p. 9, quem E. Steindorff in eum adverterat. Editioni Soupheri epistola Beati Rhenani ad Iacobum Wimpheling data subiecta est.*

2) *2 habet temptare (semper), subpeditabo, pre (plerumque), sepe, ubi 1 tentare, suppeditabo, prae, saepe. Saepe in 2, nonnumquam et in 1 e vel ae scriptum est, ubi e ex more saec. XVI. ponebatur, ut aedictum, naec, magnifice (adverb.) etc. In his verbis e scripsimus, quod in vetusto codice fuisse coniecimus.* 3) *Cf. Waitz p. 6 sq.* 4) *Vide I, 196. 225. II, 52. III, 280.* 5) *De editione quae a. 1583. produsse dicitur vide Pertz l. l. p. 76.*

tatum esse nobis non persuasum erat, negleximus. Ceterum paucas notas adiecimus, omnia quae de singulis locis a viris doctis scripta sunt afferre non nostrum ducentes. Titulum apud omnes iam consuetum retinuimus, qui et iis quae poeta de consilio suo I, 1. 2. dicit optime concordat, cum eum, quem apographum Hamburgense exhibet (Gesta Henrici imp. metrica), non antiquitus traditum, sed a scriptore saec. XVI. inditum esse appareat.

Scriptorum t. XV, parte II, p. 1214—1235. haec nostra editio prodiit, cuius tomi paginarum numeros in margine adscripsimus.

V. I. W. Wattenbach benigno animo nobis concessit, ut alterum carmen de Henrico IV. imperatore conscriptum hoc loco subiungeremus, quod ipse edidit in 'Sitzungsberichte der philos.-philol. und histor. Classe der k. b. Akad. d. Wiss. zu München' III (1873), p. 738—742, cui titulum Conquestionis Henrici imperatoris ad Henricum filium indere visum est. Est enim epistola metrica quasi ab ipso imperatore deposito ad regem filium data eo tempore, quo is contra patrem Leodii morantem et imperium recuperare molientem bellum parabat.

Quod carmen W. Wattenbach invenit in codice bibliothecae regiae Monacensis Lat. nr. 17142 (Scheftlariensi nr. 142), mbr. saec. XII, f. 116'. inter carmina varia et fragmenta diversi generis¹ exaratum. Sicut omnia carmina

1) Quorum multa W. Wattenbach l. l. p. 710—747. edidit. Iuvat hoc loco recudere quae ipse p. 710. de codicis Scheftlariensis posteriore parte, olim volumine separato, disserit: 'Mit f. 70. aber beginnt eine ursprünglich abgesonderte, ganz wunderliche Handschrift. Es scheint nämlich, dass ein sehr geschätzter Gelehrter Adversarien hinterlassen hatte, welche von einem unkundigen Schreiber einfach abgeschrieben sind. In der allertollsten Weise folgen hier ohne alle Unterscheidung auf und durch einander theologische Excerpte und Bemerkungen, Fetzen von Commentaren zu profanen Schriftstellern, die vermuthlich in Vorlesungen nachgeschrieben sind, Gedenkverse (cf. 'Anzeiger d. Germ. Museums' 1873. XX, col. 217—221) und eigene Verse nebst Antworten, die einen gelehrten Verkehr mit Damen erkennen lassen. Die Verse sind nicht abgesetzt, sondern nur durch Punkte das Ende und die Mitte bezeichnet. Die Interpunction ist deshalb neu zu machen, und zahlreiche Fehler des Abschreibers erschweren ausserdem das Verständniss'. Cf. Wattenbach, 'Deutschlands GQ.' ed. 5. II, p. 63 sq. Codex ille non in monasterio Scheftlariensi, demum a. 1140. fundato, sed procul dubio in Bavaria scriptus est, cum, ut Wattenbach docuit, illae, quarum carmina aliquot epistolaria hic codex continet, fuerint canonissae Ratisponenses. In illo monasterio codex exaratus esse videtur, cui praefuit Egino abbas, cuius

huius codicis etiam Conquestio a scriba, qui multos locos legere nequivisse videtur, mendosissime transcripta est, sed multa iam W. Wattenbach optime emendavit, alia menda ut tollerem, ipse studui. Quod cum fecissem, gavisus sum inveniens tria quae conieceram iam a V. I. W. de Giesebrecht¹ correctae esse. Versus impoliti sunt, sermo inconditus, etiam quidam versus, in quibus leges metricae neglectae sunt, non corrupti, sed ab ipso auctore vitiose scripti esse videntur.

Auctor sane Bawarus fuit, qui regem hortatus sit, ne Saxonibus et Suevis confideret², cuius carmen codice Bawaro servatum sit³. Facile credendum est unum eorum qui carmina in eodem codice exstantia condiderunt hanc etiam epistolam conscripsisse, cum versus eius leonini simillimi sint aliorum quorundam eodem codice servatorum⁴; sed non habemus, unde de nomine et conditione poetae conicere possimus⁵.

Poeta v. 58. cometae mentionem fecit, qui mense Februario a. 1106. apparuit. Post hunc igitur mensem⁶, sed ante obitum Heinrici imperatoris (a. 1106, Aug. 7) epistolam compositam esse censeo, cum nihil contineat, quod auctorem imperatoris mortem iam scivisse indicet⁷. Nec probabile est quendam Heinrici morte rerum facie immutata hanc Conquestionem composuisse⁸. Sane, ut W. de Giesebrecht monuit⁹, quaedam huius epistolae metricae aliquo modo conveniunt cum epistola Heinrici imperatoris ad

epitaphium idem codex continet, editum a W. Wattenbach, SB. p. 746.

Sed frustra indagare conatus sum, cui monasterio Egino iste praefuerit.

1) 'Gesch. d. deutschen Kaiserzeit' ed. 4. III, p. 1187, n. 1. ad v. 17.

22. 56. 2) V. 98—100. 3) Sed vide infra p. 27, n. a sex versus in

codice Stabulensi exstantes. 4) V. 51. 52. imbrium continuorum anni

1106. mentio fit, et f. 95. eiusdem codicis hi leguntur versus (SB. p. 716):

Me turbat graviter qui crebro defluit imber.

Nam vereor nostris hanc vindictam dare culpis.

Sed quo tempore hi versus conscripti sint, nos nescire monendum est.

5) W. Gundlach, 'Verf. des Carmen de bello Saxonico' p. 52 sqq. studuit,

ut probaret monialem quandam Ratisponensem hoc carmen composuisse,

sed quae affert argumenta risum, non animum movent, ut hoc credatur.

Cum dixerit hanc monialem S. Emmerammi fuisse, nemo nescit mona-

sterium S. Emmerammi monachos, nunquam sanctimoniales, incoluisse.

6) Num poeta, cum dixerit quaedam tenebrescunt, eclipsin lunae a. 1106,

Iul. 18. in mente habuerit, non constat. 7) Nam hoc v. 58. 59. factum

esse non concedam. Sane, si poeta post mortem imperatoris scripsisset,

fere dixisset maerorem et dolorem defectione filii commotum imperatorem

ad inferos deducturum esse. 8) Auctorem coevum fuisse patet,

cum rei publicae statum regumque consilia satis bene perspexerit, tum

etiam cometae, siderum mirorum, imbrium magnorum a. 1106. mentionem

fecerit. Et de pluviis quidem huius anni nusquam alibi quidquam repe-

ritur, unde hoc discere potuisset. 9) 'D. KZ.' ed. 4. III, p. 1187, n. 1.

Philippum regem Franciae directa, nec tamen est, cur poetam eam legisse credamus. Immo fieri non potuit, quin poeta, cum imperatorem filio conquerentem induceret, ad quaedam adduceretur, quae imperator regi vere conquestus est. Unde etiam evenit, ut poeta nonnulla habeat, quae imperator legatione filio mandasse Vita Heinrici c. 11. dicitur, neque tamen quisquam propterea iusta ratione poetam hunc librum legisse concludet¹.

O. Holder-Egger.

1) Quod quidem W. Gundlach p. 41—52. omni annisu demonstrare conatus est; sed quae attulit ne hili quidem pondus habent.